

Continuem
el SOMNI de

[Inici](#) / [Actualitat](#) / [Assaig](#)

Al Cafè amb George Steiner: 'Presències reals'

Traducció d'Helena Lamuela

per Antoni Martí Monterde

Assaig

Dissabte, 4 de març de 2023 - 00:02h

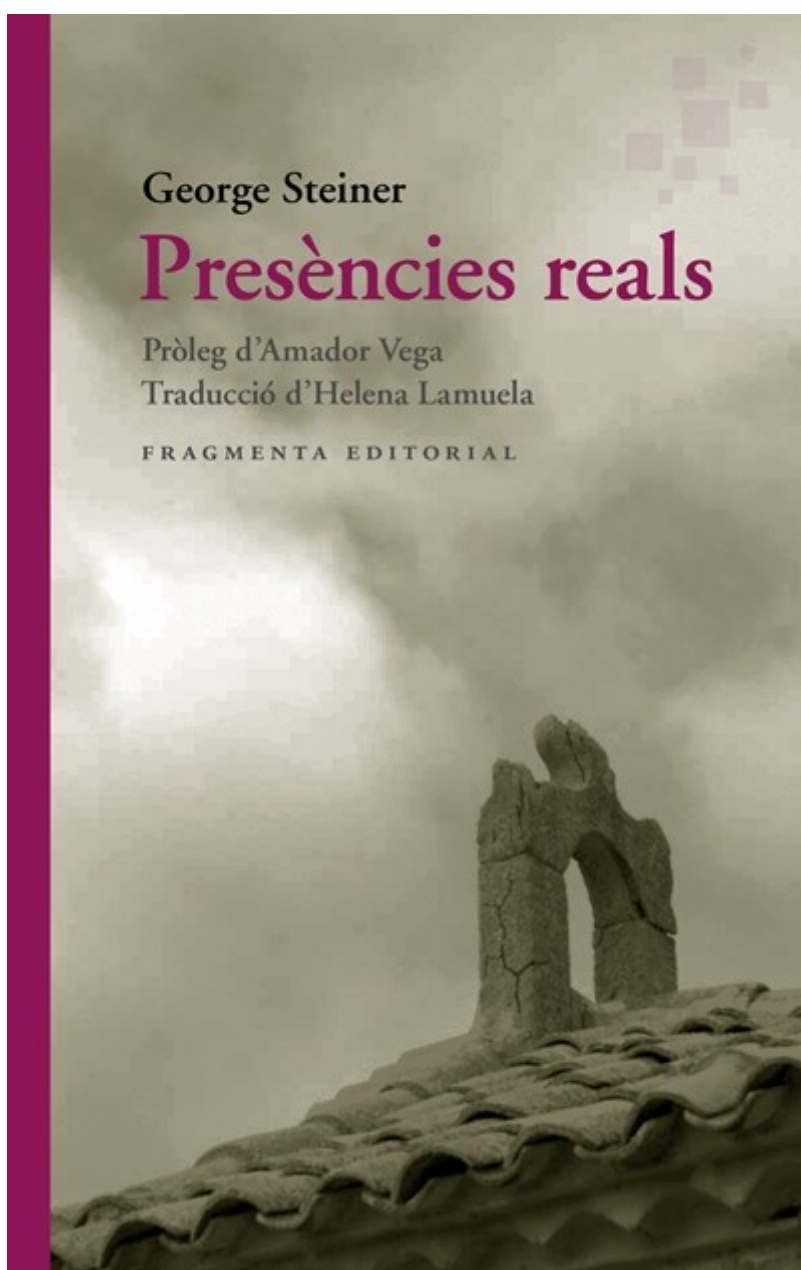
Atenció: com la majoria de webs, utilitzem cookies (galetes), tant pròpies com de tercers, per a recopilar informació estadística de la vostra navegació i oferir-vos un servei personalitzat. Si continueu navegant, considerem que n'accepteu l'ús. Més informació

Si creus en el periodisme independent i en valencià, agermana't a La Veu. A més, ara podràs desgravar-te fins el 100% de la teua aportació. [Informa-te'n ací](#).

Un clàssic: *Real Presences*, publicat l'any 1989: aquest llibre de George Steiner va convertir-se immediatament en un clàssic, i va confirmar el seu autor en un dels noms que perdurarà en la història de la crítica literària. No era un llibre de consagració, perquè ja l'havia assolit amb molts d'altres llibres anteriors. Però pel seu posicionament en defensa de l'apreciació estètica de la literatura, per la seva defensa de les humanitats i la funció de la lectura en la vida, aquest llibre significava gairebé un manifest que qualsevol persona amb certes lectures i passions intactes podria signar. Ara es publica en traducció catalana d'Helena Lamuela a editorial Fragmenta, creada fa alguns anys per Ignasi Moreta amb una idea clara i precisa de l'humanisme.

Atenció: com la majoria de webs, utilitzem cookies (galetes), tant pròpies com de tercers, per a recopilar informació estadística de la vostra navegació i oferir-vos un servei personalitzat. Si continueu navegant, considerem que n'accepteu l'ús. Més informació

Semblava etern, però el 3 de febrer de 2020 va morir Georg Steiner, un comparatista absolut. Tenia 90 anys i lectures mil·lenàries. Havia nascut als afores de París, l'any 1929, en una família benestant jueva exiliada de la Viena que ja presagiava el nazisme; va formar-se, doncs, primer a París, i a partir de 1940 als Estats Units d'Amèrica. Podria dir-se'n que tenia tres llengües maternes: l'alemany, el francès i l'anglès; havia estudiat a París, Chicago, Harvard i Oxford. També havia estat professor a les millors Universitats del món i, en la seva darrera etapa acadèmica, a la de Ginebra.

En això repetia, de manera tàcita, la història d'altres grans comparatistes europeus com són Leo Spitzer, Erich Auerbach, o René Wellek, aquest darrer en una doble fugida, primer del nazisme i després de l'estalinisme. Va ser una generació irrepètible que, sense ser fundacional en la història de la literatura comparada, van constituir un estol extraterritorial que va redefinir al llarg del segle XX els estudis literaris com a represa de l'ideal de la *Weltliteratur*.

afirma que la mirada del crític comparatista comença precisament en les derrotes de la traducció; tot allò que no és traduïble entre literatures i necessita una relació crítica, és la veritable ocupació del comparatista

Steiner s'hi va sumar amb una profunda meditació sobre les llengües literàries i la tradició cultural. No per casualitat un dels seus primers llibres es titulava *Extraterritorial* (1972) i comença amb una reflexió sobre el canvi de llengua en els escriptors; i el conjunt de la seva obra pot considerar-se una immensa reflexió sobre el llenguatge i la humanitat entesos de manera indissociable: «tota la filosofia, tota la metafísica és una acció del llenguatge»; van seguir molts d'altres: *Llenguatge i silenci* (1967) *En el Castell de Barbablava* (1971), *Després de Babel* (1975). En molts d'aquests llibres la reflexió sobre la traducció literària ocupa un espai determinant; però en una conferència pronunciada a Oxford l'any 1994, «Què és literatura comparada», més tard recollida en *Passió intacta* (1996) afirma que la mirada del crític comparatista comença precisament en les derrotes de la traducció; tot allò que no és traduïble entre literatures i necessita una relació crítica, és la veritable ocupació del comparatista. Amb la qual cosa també recorda, com en *Després de Babel*, que «la literatura comparada llegeix i escolta després de Babel; pressuposa la intuïció, la hipòtesi que, lluny de ser un desastre, la multiplicitat de les llengües humanes (...) ha estat la condició indispensable perquè homes i dones gaudeixin de la llibertat de percebre, d'articular i de "escriure" el món existencial en plena llibertat».

Atenció: com la majoria de webs, utilitzem cookies (galetes), tant pròpies com de tercers, per a recopilar informació estadística de la vostra navegació i oferir-vos un servei personalitzat. Si continueu navegant, considerem que n'accepteu l'ús. Més informació

del món de caràcter únic, d'un gènere de la memòria, d'una forma de viure el present i el futur». És evident que aquesta argumentació d'Steiner té un sentit diferent si és llegida a Londres, Nova York, o Girona. Precisament a Girona va ser investit Honoris Causa per la Universitat l'any 2001, i en visitar la ciutat va emocionar-se en passejar pels carrers del Call, tot recordant els seus orígens jueus tal com relata en un dels seus millors llibres *Errata*, les seves memòries.

Precisament a Girona va ser investit Honoris Causa per la Universitat l'any 2001, i en visitar la ciutat va emocionar-se en passejar pels carrers del Call, tot recordant els seus orígens jueus tal com relata en un dels seus millors llibres *Errata*, les seves memòries

Només hi podem afegir un dubte –no una recança: en posar en el centre de la seva lectura de la ciutat la identitat jueva, no fa la mateixa operació sobre la pròpia diferència que criticava als *New Cultural Studies*? I encara una altra pregunta no inquisitiva: en projectar sobre Europa, tant ell com Bloom, els mateixos problemes d'una mala lectura que s'havia fet en algunes universitats dels Estats Units de les teories de Derrida sobre la diferència, no estava esborrant la diferència europea, la intel·ligència europea que encara no havia estat esborrada pel poder omnívor de l'acadèmia angloamericana? Tant fa: Steiner sempre seran un dels nostres, una part importantíssima de la nostra tradició.

Des del seu primer llibre *Tolstoi o Dostoievski* (1960), deixa clar que aquesta reflexió se sustenta sobre els grans clàssics de la literatura universal. En llegir les seves pàgines de vegades sobtava –i a alguns irritava– que gairebé mai no posés notes al peu de pàgina. No era cap gest d'arrogància, senzillament la incorporació de les seves immenses lectures a la seva escriptura feia que als seus assaigs les marques rudimentàries de l'erudició es dissolguessin en el pensament. Dit d'una altra manera: la saviesa no necessita notes al peu. Les seves lectures dels clàssics, des d'Homer als grans novel·listes russos, passant per Shakespeare i Nabokov implica sempre una aproximació estètica al fet literari. En aquest sentit *Presències reals* (1989), com *El cànon occidental* (1994) de Harold Bloom van ser llegits o, més aviat discutits, com una resposta conservadora i irritada al predomini dels *New Cultural Studies* i la Desconstrucció en les aules universitàries dels Estats Units. La translació una mica acrítica d'aquella polèmica a Europa va crear un munt de malentesos sobre la figura de tots dos crítics, que han de passar a la història com dos dels lectors més intel·ligents de la recent època de la lectura universal.

Atenció: com la majoria de webs, utilitzem cookies (galetes), tant pròpies com de tercers, per a recopilar informació estadística de la vostra navegació i oferir-vos un servei personalitzat. Si continueu navegant, considerem que n'accepteu l'ús. Més informació

2003, qui precisament va ser trobat sense vida amb un llibre del desconstruccionista a la tauleta de nit.

Ens estem quedant sols, cada dia més sols, des de fa alguns anys plana entre l'Humanisme Occidental la sensació d'una fi d'època. És una sensació que segurament tenien també els contemporanis d'Erich Auerbach, Léo Spitzer, Ernst Robert Curtius, i René Wellek; segurament també qui va conèixer en temps real la mort accidental de Roland Barthes, o la defunció epidèmica de Michel Foucault, podrien dir coses semblants.

Amb George Steiner va desaparèixer segurament un dels últims grans humanistes europeus; el seu relleu no està del tot garantit, però en aquest moment figures com ara Claudio Magris o Hans Ulrich Gumbrecht tenen perfils molt semblants.

La idea d'Europa va ser el primer llibre seu editat en català, en traducció de Víctor Compta, a l'editorial Arcàdia, un llibre que sembla escrit a la llum de la finestra d'un Cafè. Presències reals sembla escrit a la llum d'una biblioteca profunda i insondable

Va ser algú que va llegir i estimar Europa i la va salvar de la seva dissolució tot recordant de manera constant uns orígens que Europa va estar a punt de destruir, o, més aviat, d'autodestruir; en un brevíssim però imponent llibre, *La idea d'Europa*, subratlla que mentre hi hagi Cafès, la idea d'Europa tindrà contingut. Per a Steiner en dibuixar un mapa de Cafès apareixia el rostre d'Europa. La seva relectura és trobar forces per a continuar fent literatura comparada. *La idea d'Europa* va ser el primer llibre seu editat en català, en traducció de Víctor Compta, a l'editorial Arcàdia, un llibre que sembla escrit a la llum de la finestra d'un Cafè. *Presències reals* sembla escrit a la llum d'una biblioteca profunda i insondable, però clara i precisa en les pàgines del llibre.

El tercer capítol de *Presències reals* comença amb una reflexió sobre l'existència del llenguatge i de l'art, precisament perquè existeix «l'altre»; nosaltres som l'altre dels altres, i som un altre per a nosaltres mateixos; podem rellegir-lo ara en llengua, en la llengua d'un altre com qualsevol altre, la nostra, precisament perquè, malgrat tot, no ha desaparegut. Potser aquesta és una de les més belles maneres de recordar la personalitat de George Steiner: salvar, amb els seus pensaments en la nostra llengua, una visió d'Europa i del món.

Atenció: com la majoria de webs, utilitzem cookies (galetes), tant pròpies com de tercers, per a recopilar informació estadística de la vostra navegació i oferir-vos un servei personalitzat. Si continueu navegant, considerem que n'accepteu l'ús. Més informació